

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ ПАТРІОТИЧНИЙ РУХ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТОЛІТТЯ: ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ

Руденко І.,

*Дніпропетровський національний
університет залізничного транспорту*

Дослідження багатьох патріотичних традицій, українського суспільства в епоху створення «будівельних блоків» національної ідентичності представляє безсумнівний інтерес як особливе соціокультурне явище кінця ХІХ – поч. ХХ століття. Традиційним в науковому дискурсі і суспільній свідомості України являється визнання високого патріотичного настрою, внесення посилюючого вкладу в створення основ формування національної ідентичності. І все ж більшість авторів традиційно розглядає лише «чоловічу» складову національно-патріотичного руху української інтелігенції, а «жіночий» патріотизм, як правило, висновується як вторинний, відображаючи загальні тенденції суспільної свідомості і ситуації в країні. Така ситуація в дослідженнях пояснюється звичками та стереотипами свідомості патріархального суспільства.

У літературному доробку українських письменниць другої половини ХІХ століття починають виринати тенденції, що лягли в основу подальшого окреслення призначення жінки-українки в пошуках національною спільнотою своєї долі та волі. З певними застереженнями можна стверджувати, що вже тоді розпочинається пошук місця українки в суспільному просторі. В подальшому ці пошуки завершуються однозначними утвердженнями такої чесноти, як жертвовність особистості у боротьбі за національне визволення українського народу, що, зокрема породжує і образ жінки-лицарки в культурному дискурсі першої половини-середини ХХ століття. [1]

Життя та діяльність цілого ряду видатних українських жінок можуть слугувати яскравим прикладом неабиякого патріотизму, глибокого почуття відповідальності перед своїм народом, почуття громадського обов'язку. Яскравим прикладом може служити Софія Русова, життя якої це яскравий приклад втілення на практиці основного принципу українського жіночого руху, який сформувала видатна українська діячка, дослідниця з діаспори, одна із найвідоміших сучасних українських феміністок М. Богачевська-Хомяк: «Фемінізм і націоналізм – одна монета спільного вжитку» [2]. Ця формула сьогодні стала класичною для розуміння специфіки взаємозв'язку українського націоналізму і фемінізму. Сформована як

активна громадянка та діяльна особистість, вона пройшла страшні випробування царськими тюрмами та зазнала жандармських переслідувань у дореволюційній Росії. Однією із найяскравіших подій тодішнього суспільного життя було «ходіння в народ». І життєвий шлях С. Русової теж проліг у цьому напрямку. Потрапивши закордон, переживши особисті труднощі та фактичний розпад сім'ї, вже дуже в похилому віці Русова вже не полишає ниви суспільної праці, піднімаючи таким чином авторитет української нації в очах світової громадськості.

Досліджуючи «жіночий патріотизм» не можна не згадати молодшу сестру Лесі Українки – Ізидору Косач-Борисову, яка зазнала утисків тогочасного режиму і зуміла виконати свою патріотично-історичну місію. Вона врятувала і донесла до сучасного покоління незалежної України безцінне надбання української історії і культури – архівну спадщину родини, яка подарувала світові творчий геній Лесі Українки.

За своє захоплення українською культурою і пропаганду всього українського поплатилася життям лікар Віра Олександрівна Матушевська, яка не приховувала своїх політичних поглядів, сміливо ділилася ними зі своїми пацієнтами. Переймалася вона і долею «занепащеного» Дніпропетровського історичного музею після зустрічі з Яворницьким.

Говорячи про непересічні жіночі постаті кінця XIX ст. не можна не згадати і матір Лесі Українки, Олену Пчілку. Сама Софія Русова в своїх «Мемуарах» писала про неї «Сама пані Косач є одним з найбільш видатних жіночих типів. Це була завзята українка, яка своє українство виявила не лише в патріотичних словах, а провадила його активно в родинному життю і в громадянстві. Балакала вона тільки по-українськи, чистою полтавською мовою. Дітей своїх виплекала в родині на українській культурі». [3]

Соломія Павличко слушно відмічає, що життєві долі українських письменниць-феміністок Наталі Кобрицької, Ольги Кобилянської, Лесі Українки можуть дати матеріал не для одного захоплюючого біографічного роману. Вони неординарні і далеко не такі, «як про них зі святенницькою цнотливістю звикли писати наші історії літератури»

Таким чином, розглядаючи патріотичні традиції епохи ІХ-поч. XX століть, яка характеризується зростанням національної свідомості, необхідно брати до уваги гендерну складову цього явища. Саме в цей час формувалася нова плеяда жінок, які активно займалися суспільною

діяльністю, виконуючи свій патріотичний обов'язок, дозволяючи проявитись найкращим рисам жіночої душі через їхню самореалізацію.

1. Купцова Т.А. Українська «Нова жінка» як відображення образу європейського феномену «війни статей» // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Українізований альманах. – Випуск №11. – Київ : 2013. – с. 145-147

2. Богачевська-Хомяк М. Мілена Рудницька / Марта Богачевська-Хомяк // Українки в історії. – К. : Либідь, 2004. – с. 124-129

3. Русова С. Мемуари. Щоденник /Софія Русова – К. : Поліграф книга, 2004, 544с.

Павличко, - Київ : Видавництво Соломії Павличко « Основи », 2002-322

Наук. кер. - Купцова Т.А., кандидат філософських наук, доцент

Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2014 р. / Відп. за вип. О.М. Сушкова. — Суми : СумДУ, 2014. — С. 190-192.